

Omgevingsvisie

Gemeente Terschelling

2025 – 2040

Voorwoord

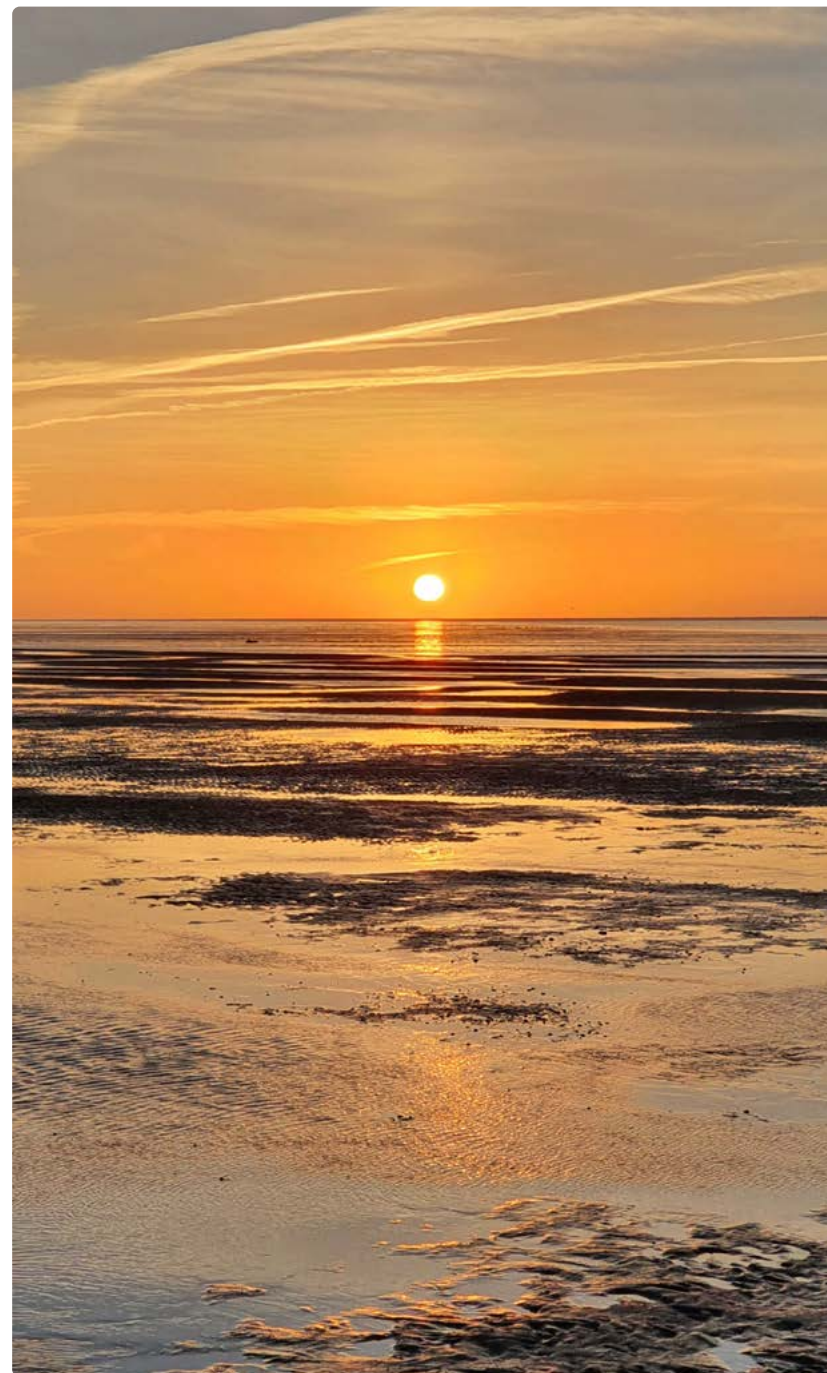
Terschelling is een uniek eiland, gevormd door de natuur, ons verleden, onze cultuur en de mensen die hier wonen, werken en genieten. Onze omgeving is onze grootste kracht en tegelijkertijd is de zorg ervoor een verantwoordelijkheid die we samen dragen. Met deze Omgevingsvisie kijken we vooruit naar 2040 en verder. We gaan ervoor zorgen dat Terschelling een fijne, gezonde en duurzame plek blijft waar iedereen zich welkom voelt en waar voor iedereen plek is. Nu en voor toekomstige generaties!

Deze visie is niet alleen een document, maar ook een kompas. Het brengt onze ambities in kaart op het gebied van wonen, werken, natuur, duurzaamheid en leefbaarheid. Het is een balans tussen behouden wat waardevol is en ontwikkelen wat nodig is. Daarbij staan de kwaliteiten van ons eiland centraal: de rust en ruimte, de rijke natuur, de sterke gemeenschap en de unieke eilandermentaliteit.

Dit document is tot stand gekomen met betrokkenheid van onze inwoners, ondernemers en organisaties. Samen hebben we nagedacht en gepraat over de toekomst van Terschelling. We hebben geluisterd naar zorgen, ideeën en dromen. Die gezamenlijke inspanning maakt deze visie van en voor alle eilanders.

Het vaststellen van deze Omgevingsvisie is een mijlpaal, maar het echte werk begint nu pas. De Omgevingsvisie wordt gedragen door een groot aantal projecten en programma's die de komende 15 jaar worden uitgevoerd. Maar dat is niet in beton gegoten. In de loop van de jaren kunnen programma's veranderen of worden toegevoegd. We nodigen iedereen uit om mee te denken, mee te praten en mee te doen. Want alleen samen kunnen we koers houden op een toekomstbestendig, leefbaar en karakteristiek Terschelling.

Burgemeester en wethouders van Terschelling

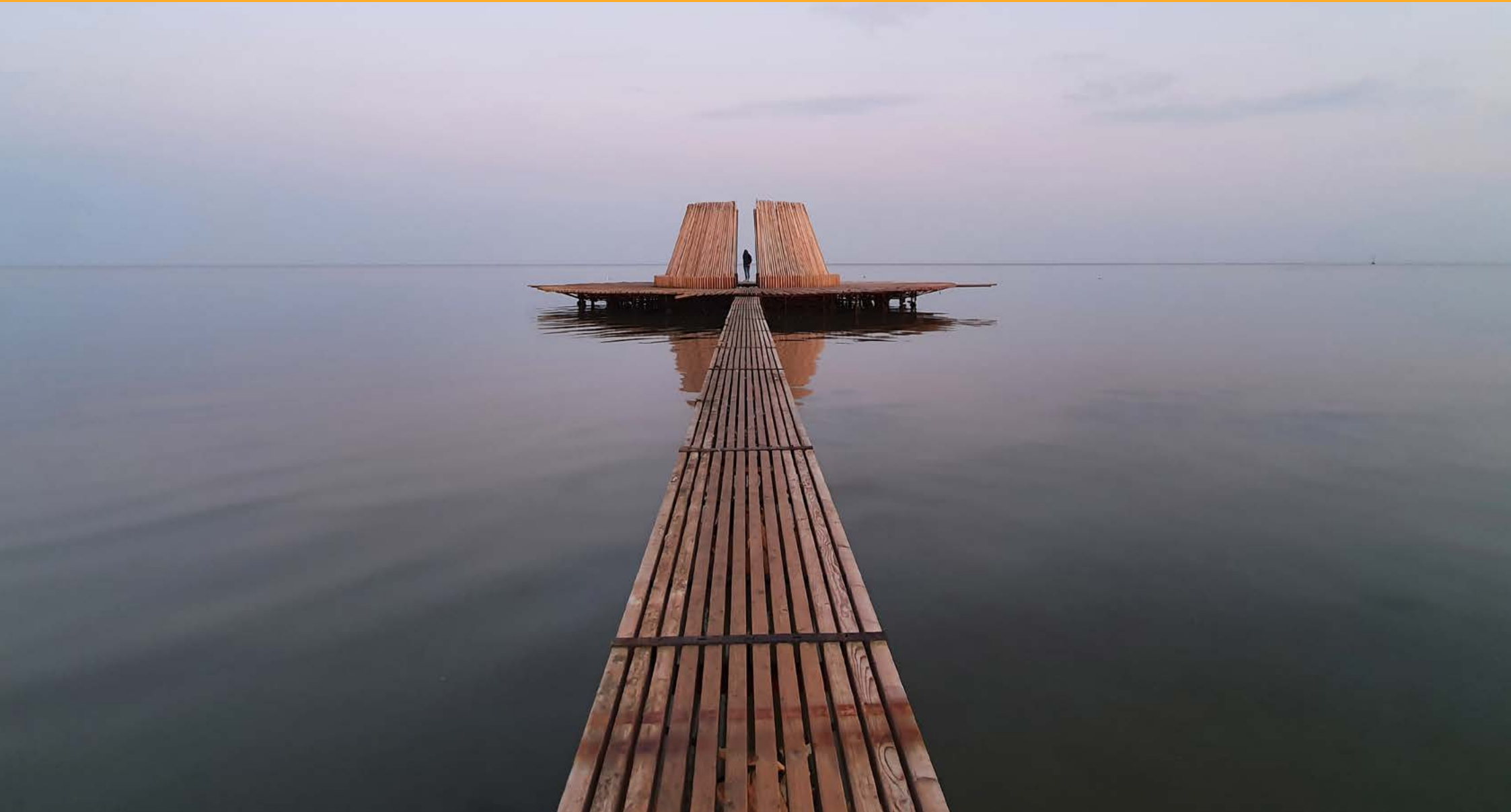

Inhoudsopgave

1. Nut en noodzaak van de omgevingsvisie	4
Wettelijk	5
Omgevingswet	5
Landelijke en Europese wetgeving	5
Provinciaal	5
Stip aan de horizon	5
2. Het participatieproces	6
Wat hebben we samengedaan?	7
De online enquête	7
De Denk Mee tour	7
De jeugd en de toekomst	8
Inspraak op de concept Omgevingsvisie	8
Omgevingsvisie	8
3. Wat is Terschelling?	9
Het Friese Waddengebied	10
Het Eiland Terschelling	10
Natuurlijke schoonheid	10
Culturele rijkdom	10
Recreatieve mogelijkheden	11
4. Ambities en opgaven	13
5. Van wieg tot graf	15
6. Koester de kip met groene eieren	17
7. Eigenwijs Gastvrij	20
8. Randvoorwaarden voor succes	22
Planbaar en transparant	23
Koers naar de toekomst, meedenken, meepraten, meedoen	23

1. Nut en noodzaak van de omgevingsvisie

Wettelijk

De Omgevingsvisie is een wettelijke verplichting, maar geen opsomming van verplichtingen, regels en verdragen, waar alle gemeenten aan moeten voldoen.

Omgevingswet

De Omgevingsvisie is een wettelijke verplichting die volgt uit de Omgevingswet. Op 1 januari 2027 moet de visie door de gemeenteraad zijn vastgesteld. De Omgevingswet schrijft de volgende randvoorwaarden voor:

1. De hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving
2. De hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied
3. De hoofdzaken van het beleid op alle relevante terreinen van de fysieke leefomgeving

Denk bij 'ontwikkeling' aan de aanleg of verandering van woonwijken, bedrijventerreinen en infrastructuur. Verder maken ook de energietransitie en klimaatbestendigheid deel uit van de omgevingsvisie.

Tot het begrip 'grondgebied' behoort de onder- en bovengrond en water op verschillende niveaus. De Omgevingsvisie is ook een hulpmiddel voor Terschelling zelf als richtinggevend document voor plannen en prioriteiten.

Landelijke en Europese wetgeving

In de Omgevingsvisie benoemen we geen uitgangspunten en thema's waar we vanuit landelijke of Europese afspraken aan moeten

voldoen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Kaderrichtlijn Water
- Natura 2000 (beheerplannen)
- Natuur Netwerk Nederland
- Klimaatakkoord van Parijs
- Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)
- Besluit Ruimtelijke Ordening (BRO)
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)
- Wet natuurbescherming & natuurherstelwet
- Habitatrichtlijn (1992) en Vogelrichtlijn (1979)
- Strategische Milieubeoordeling (SMB) en Milieu Effect Rapportage (MER)
- Verdrag van Aarhus (1998)
- Europese Landschapsconventie (Florence, 2000)
- Green Deal en Europese Klimaatwet (2021)

Provinciaal

Voor de provincie Friesland is een Startnotitie Vernieuwing Omgevingsvisie opgesteld. Gedeputeerde Staten hebben deze op 2 april 2024 vastgesteld om door te sturen naar Provinciale Staten. De vernieuwing van de visie is al aangekondigd in het Bestuursakkoord van Gedeputeerde Staten. De provinciale visie heeft als functie de grote vraagstukken bij elkaar te brengen die een claim op de beschikbare ruimte leggen. Vraagstukken rond energie, woningbouw, landbouw maar ook in het landelijke gebied. In de Startnotitie staat hoe de provincie de vernieuwing oppakt met inwoners, maatschappelijke organisaties en andere overheden, zoals gemeente Terschelling. In de huidige Omgevingsvisie 'De Romte Diele' zet de provincie in op:

1. Fryslân vitaal, leefbaar en bereikbaar houden;
2. Energietransitie met kracht voortzetten;

3. Fryslân klimaatadaptief inrichten;
4. Versterken van de biodiversiteit.

Stip aan de horizon

De Omgevingsvisie is een stip aan de horizon, ruim voorbij de ambtsperiode van het huidige en de volgende besturen. Dat heeft gevolgen voor de concreetheit van ontwikkelingen die in de Omgevingsvisie worden voorzien. Een concrete, gedetailleerde Omgevingsvisie biedt aan de ene kant duidelijkheid bij het stellen van regels in het omgevingsplan of maatregelen in een programma. Aan de andere kant betekent dit detailniveau dat de Omgevingsvisie bij gewijzigde inzichten niet meer actueel is. In deze Omgevingsvisie worden keuzes gemaakt waar we de komende jaren de beschikbare capaciteit op gaan inzetten. Dat vergt duidelijke opdrachten en leiderschap om op koers te blijven.

2. Het participatieproces

Participatie is een belangrijke pijler binnen de Omgevingswet. In sommige gevallen is participatie verplicht, in andere gevallen vrijwillig. Bij het opstellen van de Omgevingsvisie geldt een motiveringsplicht. Dit houdt in dat je kunt uitleggen hoe het participatietraject is doorlopen. In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het participatietraject samengevat.

Naast de wettelijke plicht om de Omgevingsvisie op te stellen vanuit een participatief proces, omvat het de onderwerpen die veel van ons belangrijk vinden. Onderwerpen waar we nu op inzetten om in de toekomst Terschelling een nog fijnere plek te maken om te wonen, leven, ondernemen, leren, spelen en op te groeien. Voor de input van de Omgevingsvisie is een uitgebreid participatieproces doorlopen. Vanwege het belang van dit deel in het hele proces van het tot stand komen van de visie, is dit hoofdstuk een zorgvuldige weergave van de participatie.

Wat hebben we samengedaan?

Het proces begon met gezamenlijk discussiëren en fantaseren over de vraag: 'Hoe ziet Terschelling er over 25 jaar uit?'.

Hiervoor zijn zowel digitaal als fysiek gesprekken gevoerd met inwoners, ondernemers, (natuur-) organisaties en bezoekers. Als eerste werd een online enquête gehouden en de "Denk mee tour" over het eiland georganiseerd. Als tweede werden werkateliers voor inwoners georganiseerd en werden jongeren betrokken via lessen op scholen en een digitale vragenlijst. De meedenklessen

werden enthousiast ontvangen en er wordt nagedacht over een vervolg. De laatste activiteit heeft als doel de Omgevingsvisie tot leven te brengen bij de inwoners van Terschelling. We brengen op verschillende manieren de Omgevingsvisie onder de aandacht, zowel on- als offline. Dit hoofdstuk is een samenvatting van alle activiteiten die voor het inventariseren van alle ideeën en meningen zijn georganiseerd. Dit is de basis van de ambities in de Omgevingsvisie.

De online enquête

De online enquête was een vragenlijst die werd ingevuld door inwoners en toeristen. Bij de analyse van de resultaten werd onderscheid gemaakt tussen beide groepen omdat we de mening van de bewoners net iets belangrijker vinden. In totaal hebben 673 personen de enquête volledig ingevuld. Ongeveer 90% van de respondenten was eilander, wat betekent dat circa 12% van de inwoners van Terschelling de enquête volledig heeft ingevuld. De overige respondenten zijn bezoekers of hebben een tweede woning op het eiland. Van de respondenten is circa 25% tussen de 26 en 40 jaar oud, circa 50% tussen de 41 en 65 jaar, een deel is jonger dan 26 of ouder dan 65 en er waren geen respondenten jonger dan 18 jaar. Niet elke respondent heeft een leeftijd opgegeven.

De kwaliteit die het hoogst scoort bij de respondenten (70%) is 'rust en natuur', terwijl 10% de knusse dorpen met winkels en horeca als grootste kwaliteit beoordeelt. Dit lijkt tegenstrijdig met het antwoord op de vraag 'Wat vindt u de mooiste plek op het eiland?', waarbij het centrum en de haven van West-Terschelling de hoogste score

hebben. Opvallend is ook de hoge tevredenheid over de voorzieningen op het eiland: 80% van de respondenten is tevreden tot zeer tevreden over het doen van boodschappen en het hebben van zorgvoorzieningen. De bereikbaarheid met fiets, auto, boot en/of lopend wordt door 85% van de respondenten als goed tot zeer goed beoordeeld.

De Denk Mee tour

Op 3 juni 2023 zijn op verschillende plekken op het eiland gesprekken gevoerd over voorzieningen, mooie plekken en de balans tussen het eilandleven en het aantal bezoekers. Uit de gesprekken bleek dat er behoefte is aan betaalbare woningen voor de eilanders zelf. Andere onderwerpen waren het autoluw maken van het eiland, aandacht voor zwerfvuil, verkeersveiligheid en de balans tussen toerisme en het eiland leven.

De Werkateliers & Stakeholdersbijeenkomsten

In november 2023 vonden werkateliers met eilandbewoners en stakeholdersbijeenkomsten met bedrijven en verenigingen plaats. Tijdens deze bijeenkomsten werd gesproken over drie thema's: sociaal welzijn, natuur en gezondheid, en de balans tussen toerisme en leefbaarheid.

Thema 1: Sociaal Terschelling

De vergrijzing en eenzaamheid op Terschelling vragen om meer diverse en betaalbare woningen voor ouderen en jongeren, waarmee ook de doorstroming kan worden bevorderd. Er is behoefte aan sociale voorzieningen zoals een cultureel centrum en een buurthuis. Het verenigingsleven is belangrijk voor de leefbaarheid.

Kinderopvang en de zorgsector hebben last van personeelstekorten en meer activiteiten voor de jeugd zouden helpen om tradities te behouden en ook jongeren betrokken te houden. De gemeente kan ondersteuning bieden bij het organiseren van evenementen, om deze toegankelijk te houden voor alle eilandbewoners.

Thema 2: Groen en Gezond Terschelling

De natuur op Terschelling wordt als belangrijke waarde gezien, met aandacht voor meer groenbeheer en toegankelijke speeltuinen. Duurzaamheid in de agrarische sector wordt ondersteund, waarbij aandacht is voor natuurbeheer en biodiversiteit. Zorgvoorzieningen op het eiland moeten worden uitgebreid, zodat lokaal meer hulp beschikbaar is. Er is extra aandacht nodig voor positieve gezondheid, het tegengaan van eenzaamheid en voorlichting over drugs- en alcoholgebruik, vooral voor de jeugd.

Thema 3: Terschelling in Balans

Er is een gedeelde wens om Terschelling autoluwer te maken om de leefbaarheid te verbeteren, met meer OV-opties zoals kleine bussen. Het eiland wil minder afhankelijk worden van toerisme door te investeren in andere sectoren, zoals natuurbeheer, zeevaart en duurzame eilandproductie. Samenwerking met onderwijsinstellingen kan bijdragen aan verduurzaming, met kansen voor circulaire economie en innovatieve afvalverwerking.

De jeugd en de toekomst

Voor het betrekken van de jeugd is op het 't Schylger Jouw met scholieren gepraat over wat zij belangrijk vinden om Terschelling aantrekkelijk te houden en/of te maken voor jongeren. Als belangrijkste onderwerpen noemen zij wonen, sport, busvervoer en natuur. Ze vinden dat wonen voor Terschellingers ten koste mag gaan van recreatiewoningen. Mensen zijn gehecht aan hun eigen kern of buurt. Daarom zien ze graag verdeeld over het eiland nieuwe woningen gebouwd worden. Inbouwen tussen bestaande bebouwing en het splitsen van grotere panden in separate wooneenheden heeft de voorkeur. Met name op het gebied van sport en recreatie bestaan veel wensen. Bijvoorbeeld een sportwinkel, pannakooi op West, trampolinedpark, turnhal, buitenzwembad, schaatsbaan...etc. Voor betere sportvoorzieningen vinden jongeren het logisch dat bijvoorbeeld voetbalclubs samengaan. Een hangplek voor jeugd wordt gemist. Muziekles op school is ook een wens én het zwembad moet blijven!

De jeugd vindt dat er te weinig te doen is. De bussen moeten beter afgestemd worden op de schooltijden. Fietspaden kunnen beter met meer ruimte voor fietsers. Het eiland is druk zat, een winterstop in toerisme is fijn. Evenementen zijn leuk en goed, maar het hoeft niet méér te worden dan nu. Voor bezoekers zou het meenemen van de auto op de boot duurder mogen worden, vooral vanwege parkeren en drukte op de weg. Bagagevervoer kan makkelijker gemaakt worden. Windmolens kunnen beter op zee, we hebben liever zonnepanelen op daken voor het opwekken van schone energie.

Inspraak op de concept Omgevingsvisie

De inbreng van de verschillende activiteiten van de participatie, geven richting aan de keuzes die passend zijn bij ons eiland en de opgaven waar we voor staan. Niet alleen de resultaten van de participatie geven richting aan de visie. De visie is een combinatie van wettelijke opgaven, regionale opgaven, lokale opgaven, ideeën en wensen van inwoners, ondernemers, bezoekers en de bestuurlijke ambities. Voordat we de Omgevingsvisie kunnen presenteren aan alle Terschellingers moet het document door het bestuurlijk proces. Dat betekent bespreken in het College van B & W en daarna vastgesteld in de Raad. Vervolgens wordt de Omgevingsvisie ter inzage gelegd.

3. Wat is Terschelling?

Terschelling is één van de Friese Waddeneilanden en wordt gekenmerkt door een unieke structuur van wegen, duinen, dorpen, polders, bossen en stranden die het eiland vorm geven. Dit hoofdstuk gaat over de verschillende landschapselementen die gezamenlijk het beeld en de sfeer van Terschelling bepalen. Cultuurhistorie en natuur spelen hierbij een belangrijke rol.

Het Friese Waddengebied

De Friese Waddeneilanden, ontstaan door invloed van de zee, vormen een bijzonder en dynamisch landschap. De eilanden bestaan uit verschillende landschappen van noord naar zuid: strand, duinen, binnenduinrand, dorpen, polders, kwelders en de Waddenzee. Deze landschappen hebben unieke kenmerken die bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van het Waddengebied.

Het Eiland Terschelling

Terschelling, gevormd door zandplaten en een rijk cultuurhistorisch verleden, heeft een gevarieerd landschap en lijkt daarmee Nederland in het klein. Bijna alle Nederlandse landschapstypen komen voor op dit eiland. Dat is vrij uniek voor het kleine oppervlak dat we hebben. We hebben polders met dijken, dorpen, een haven, duinen en bossen. De ruimtelijke kwaliteiten zijn deels natuurlijk, deels historisch. Of het nou de eeuwenoude indeling van dorpen en wegen is, of dat het is ontstaan uit het cultureel erfgoed van Terschelling: het geheel maakt een uniek eiland. Oude bebouwing, met commandeurshuizen uit de bloeitijd van de walvisvaart, weerspiegelen de maritieme geschiedenis van het eiland. Tegenwoordig heeft de

landbouw deels plaatsgemaakt voor recreatie, wat zichtbaar is in het landschap.

Het havengebied is beeldbepalend voor het dorp West-Terschelling en van cruciaal belang voor de bereikbaarheid van het eiland voor personen en goederen.

De stempel 'kwaliteit' is heel persoonlijk. Dit hoofdstuk beperkt zich tot de kwaliteiten zoals die uit de participatie naar voren kwamen en kwaliteiten die onderdeel zijn van het materieel en immaterieel erfgoed van het eiland.

Natuurlijke schoonheid

Gevarieerd landschap: Het landschap van Terschelling is zeer divers en omvat stranden, duinen, bossen, polders en kwelders. Het eiland biedt een naadloze overgang van de uitgestrekte zandstranden aan de Noordzeekust, via de dynamische duinen en de besloten binnenduinrand, naar de open polders en de buitendijkse kwelders aan de Waddenzee. Deze variëteit maakt het eiland aantrekkelijk voor natuurliefhebbers, wandelaars en fietsers.

Unieke natuurgebieden: Terschelling herbergt enkele van de meest waardevolle natuurgebieden in Nederland, zoals de Boschplaat. Een uitgestrekt natuurreservaat dat bekend staat om zijn rust, duisternis en rijke biodiversiteit. De Boschplaat is erkend als Dark Sky Park, wat betekent dat bezoekers hier een ongeëvenaarde sterrenhemel kunnen ervaren. Daarnaast biedt het eiland een leefgebied voor zeldzame planten en trekvogels, wat het tot een paradijs voor vogelaars maakt.

Culturele rijkdom

Historische dorpen & buurtschappen: De dorpen en buurtschappen op Terschelling hebben een charmante historische uitstraling met traditionele architectuur en cultuurhistorische monumenten, waarvan een deel teruggaat tot de Romeinse tijd. De dorpen vormen een lintstructuur langs de hoofdweg, wat zorgt voor een duidelijke en herkenbare structuur op het eiland.

Maritiem erfgoed: De maritieme geschiedenis van Terschelling is duidelijk zichtbaar in de aanwezigheid van de vuurtoren, reddingsboothuizen, commandeurshuizen, de bunkers en de haven. De vuurtoren Brandaris, de oudste vuurtoren van Nederland, is een iconisch herkenningspunt en benadrukt de verbondenheid van het eiland met de zee.

In de 17e en 18e eeuw nam Terschelling actief deel aan de Nederlandse walvisvaart, waarbij schepen vanuit het eiland naar de wateren rond Spitsbergen voeren. Veel Terschellingers werkten als bemanning op walvisvaarders en leverden een belangrijke bijdrage aan de jacht op walvissen voor olie en balein. De walvisvaart vormde een belangrijke bron van inkomsten en liet een blijvende invloed achter op de maritieme cultuur van het eiland. De bunkers op Terschelling zijn van belangrijke maritieme waarde, omdat ze tijdens de Tweede

Wereldoorlog door de Duitse bezetters werden gebruikt voor kustbewaking en bescherming tegen vijandelijke schepen. Ze maakten deel uit van de Atlantikwall, een Duitse verdedigingslinie langs de Europese kust. Ze vertellen het verhaal van de strategische rol van de Waddenzee in de oorlog. Cultureel-historisch zijn de bunkers een tastbare herinnering aan de bezettingsjaren en de impact op het eiland en zijn bewoners. Tegenwoordig dienen ze als monumenten en musea die bezoekers inzicht geven in het militaire verleden van Terschelling

Evenementen en activiteiten: Terschelling is ook bekend om zijn culturele evenementen, zoals de traditionele St. Jansrace in Midsland of het jaarlijkse Oerol Festival, dat duizenden bezoekers trekt en het eiland omtovert tot een groot openluchttheater. Deze evenementen versterken de culturele dynamiek en de aantrekkingskracht van het eiland.

Recreatieve mogelijkheden

Actieve recreatie: Met een uitgebreid netwerk van fietspaden en wandelroutes biedt Terschelling talloze mogelijkheden voor actieve recreatie. Van strandactiviteiten en watersport tot paardrijden en wadlopen, het eiland biedt voor elk wat wils.

Toeristische voorzieningen: Het diverse aanbod van campings, vakantiehuizen, hotels, B&B's en activiteiten maken het aantrekkelijk voor verschillende bezoekers. De aanwezigheid van restaurants, winkels en andere voorzieningen maakt het verblijf op Terschelling comfortabel en aangenaam.

Omgevingsvisie Terschelling 2025 – 2040

De omgevingsvisie van Terschelling moet passen bij de natuurlijke schoonheid, culturele rijkdom en recreatieve mogelijkheden. We gaan voor een sociaal, groen en gezond Terschelling dat te alle tijden in balans is.

Mobiliteit

Autoluw Terschelling met de fiets als eerste keus

Leefomgeving

Gezond, veilig en groen

Toekomst voor onze boeren

Ambacht en economie

Uniek landschap

Natuurbeheer en diversiteit

Schoon Terschelling

Circulaire eilandeconomie

Toerisme

Balans tussen toerisme en leefbaarheid

Cultuur bewaken

Maritiem erfgoed en Terschellinger identiteit

Wonen/werken

Een leven lang op Terschelling

4. Ambities en opgaven

De Omgevingsvisie geeft kaders die passen bij ons eiland voor een periode van vijftien jaar. Dat betekent een uitgebreid programma van eisen:

- Passend bij de financiële en ambtelijke draagkracht
- Aansluitend op de thema's uit de participatie
- Toegankelijk voor alle inwoners van Terschelling en ondernemers van het eiland
- Haalbaar (think big, act small)
- Toetsbaar/meetbaar
- Planbaar
- Slim gebruiken van beschikbare data
- Concreet en compact
- Binnen de gemeentelijke invloedssfeer
- Integraal
- Gedeelde verantwoordelijkheid gemeente/ bewoners/ondernemers

In de Omgevingsvisie maken we keuzes en bepalen we prioriteiten. Kortom, concreet genoeg om een kader te zijn voor verschillende opgaven en uitdagingen en flexibel genoeg om mee te bewegen met ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht.

De opgaven zijn onderverdeeld in drie ambities:

1. Van wieg tot graf
2. Koester de kip met de groene eieren
3. Eigenwijs gastvrij

Elke ambitie heeft drie opgaven die kort worden toegelicht in hoofdstuk 5 t/m 7.

5. Van wieg tot graf

Ambitie 1

Van wieg tot graf

Deze ambitie staat voor duurzaam leven met zorg voor elkaar. Voor elke levensfase van eilanders moeten passende voorzieningen beschikbaar zijn. Van wieg tot graf. Voorzieningen die passen bij onze behoefte aan onafhankelijkheid, samen ondernemen en samen invulling geven aan wat Terschelling maakt.

OPGAVE: Vastleggen van de zichtbare en onzichtbare identiteit van Terschelling

Ons eiland is uniek. De verschillende landschapstypen, monumenten, tradities, hoe we met elkaar omgaan en onze behoefte om zelfredzaam en zelfvoorzienend te zijn. Het is moeilijk te omschrijven wat onze Terschellingse cultuur is, maar als je hier opgegroeid bent, voel je het van binnen.

Voor het behoud van ons materieel en immaterieel erfgoed, onze cultuur en natuur moeten we het eiland leefbaar houden voor een demografisch brede groep. We moeten onze gebruiken en schatten doorgeven en beschermen tegen uitsterven en vervaging. Voorbeelden hiervan zijn grote gemeenschapszin, het naar elkaar

omkijken en een eigen Terschellinger kijk op zaken. We gaan verder ophalen wat die identiteit van Terschelling is, zodat we deze kunnen benoemen en ontwikkelingen kunnen toetsen aan deze identiteit.

OPGAVE: Een leven lang wonen op Terschelling

Om de schaarse ruimte op het eiland zo goed mogelijk te benutten willen we bouwen wat we nodig hebben, maatwerk leveren voor onze inwoners, arbeidskrachten en ondernemers. Voor iedereen een dak dat past.

Voor het beschikbaar houden en maken van woningen voor starters en jonge gezinnen, moeten we ook bouwen voor alleenstaanden en ouderen. Er is bij de gemeente (en provincie) veel data beschikbaar over woningen en haar bewoners. Met deze data kunnen we zorgen dat vraag en aanbod op elkaar aansluiten en geschikte locaties vrijkomen voor de juiste doelgroep. We gaan nieuwe locaties aanwijzen waar woningbouw mogelijk is en bestaande gebouwen die geen (bedrijfs)functie meer hebben inzetten voor het aanvullen van onze woningvoorraad.

Met behulp van data gaan we een programma Wonen maken dat in de behoefte voorziet.

OPGAVE: Diversiteit in voorzieningen en maatwerk in zorg

Onderwijs, zorg, sport, kunst en cultuur zijn de fundamenteën van ons maatschappelijk welzijn. Met efficiënt gebruik van geld, gebouwen, vrijwilligers en professionals kunnen we het aanbod zo divers mogelijk houden. Tussen wieg en graf krijgt iedereen de zorg en begeleiding om haar/zijn talenten te ontdekken en te ontplooiën. De beschikbaarheid van eerstelijns zorg moet geborgd blijven met een centrale rol voor de apothekhoudende huisartsen.

In het programma 'Eén gebouw, meervoudig gebruik' wordt samen met alle scholen, stichtingen, zorgverleners en verenigingen een inventarisatie gemaakt van ruimtebehoefte. Dit geldt ook voor binnen- en buitensportaccommodaties. De inventarisatie vormt de input voor alle ruimtelijke ontwikkelingen met maatschappelijk vastgoed. Aandacht voor elkaar, plekken om te spelen en ontmoeten hebben een positief effect op onze gezondheid. Bestaande en nieuwe plannen worden getoetst op de wijze waarop zij bijdragen aan een duurzame manier van leven."

6. Koester de kip met groene eieren

Ambitie 2

Koester de kip met groene eieren

Deze ambitie staat voor het beschermen van de natuurlijke kwaliteiten die het eiland heeft. Deze kwaliteiten zijn de basis van ons landschap, onze manier van leven, ons welzijn én onze welvaart.

OPGAVE: Groen en schoon als uitgangspunt

Terschelling lijkt op Nederland in het klein. Bijna alle Nederlandse landschapstypen komen voor op het eiland. We hebben polders met dijken, dorpen, een haven, duinen, stranden en bossen. Deze elementen zijn deels natuurlijk en deels (cultuur-)historisch. Ze vormen onze dorpen, gemeenschappen en gebruiken. Dit willen we behouden en beschermen.

Maar Terschelling is niet statisch, het eiland is altijd in beweging en dat is ook nodig. Verandering en ontwikkeling zijn belangrijk. We doen dit passend bij het groene, authentieke en diverse karakter dat ons eiland zo prachtig maakt. 'Water en bodem sturend' is een belangrijk principe bij het ontwikkelen van een toetsingskader voor gebouwen, straten, pleinen, bermen, buurten, bedrijventerreinen, recreatierterreinen en wegen.

Onder invloed van thema's als klimaatverandering, extreme weersomstandigheden (droogte/wateroverlast), verzilting en zeespiegelstijging zal water leiden tot belangrijke uitdagingen voor onze gemeenschap. Enerzijds is er de noodzaak water vast te houden, maar anderzijds is er wateroverlast door hoge grondwaterstanden

De periode tot 2035 zal voor een belangrijk deel in het teken staan van de renovatie van het gehele gemeentelijk havengebied. Een veilige en bruikbare haven is cruciaal voor de duurzame bereikbaarheid van het eiland.

We stimuleren het hergebruik van afval zodat de hoeveelheid restafval geminimaliseerd wordt. Het gemak van onze burgers en ondernemers staat hierbij centraal. Door afval te hergebruiken als grondstof, zorgen we ervoor dat de materialen een nieuwe bestemming krijgen, wat bijdraagt aan een duurzamer gebruik van hulpbronnen.

Daarnaast zetten we in op afvalpreventie bij de bron. Minder afval bij de bron betekent minder transport en verwerking, wat direct bijdraagt aan een lagere milieubelasting. De afvalverwerker

speelt een sleutelrol in het omzetten van afval in nieuwe grondstoffen en het minimaliseren van reststromen. We starten met een campagne om de afvalstromen te veranderen bij de bron en het bevorderen van een circulaire eilandeconomie.

Om deze ambitie te realiseren, werken we samen met bewoners, bezoekers, ondernemers en onze afvalinzamelaar en -verwerker. We gaan met hen in gesprek om bewustwording te vergroten en gezamenlijk oplossingen te ontwikkelen die aansluiten bij de lokale behoeften en omstandigheden.

OPGAVE: Een klimaatadaptieve woon- en werkomgeving

Samen zorgen voor een gezonde leefomgeving heeft alleen maar voordelen. Groen wonen heeft een positief effect op geestelijke en fysieke gezondheid en hiermee ook invloed op de kosten van zorg. Ook het inademen van schone lucht en het drinken van schoon water heeft een positief effect op zowel fysiek als mentaal welzijn. Er zijn meer baten, woningen in een groene omgeving zijn meer waard dan vergelijkbare woningen in een stenige omgeving. We willen minder afhankelijk zijn

van het vaste land voor onze energie.

Door energie zoveel mogelijk lokaal op te wekken en zuinig te gebruiken worden ook de woonlasten lager. Voor het verlagen van het energieverbruik en het verbeteren van onze belangrijke kernwaarde Donkerte (Dark Sky) verminderen we, op plaatsen waar dit geen afbreuk doet aan de verkeersveiligheid en/of het gevoel van veiligheid, de verlichting in de openbare ruimte (dorpen en buitengebied). In de natuurgebieden wordt donkerte het uitgangspunt. Het aandeel Dark Sky park op het eiland wordt daarmee fors verruimd. In het op te zetten programma 'Klimaatadaptief Wonen en Werken' worden alle maatregelen en de financieringsmogelijkheden benoemd die: hittestress tegengaan, biodiversiteit bevorderen, water (tijdelijk) bergen, beschermen tegen water en energie besparen. Het programma krijgt twee delen, een deel voor bewoners en ondernemers om zelf in actie te komen en een deel waar de gemeente verantwoordelijk voor is. Nieuwbouw

is per definitie natuurinclusief en de in 2024 vastgestelde Integrale Water Veiligheid Strategie is leidend. Nederland moet in 2050 van het gas af zijn. Op Terschelling gaan we via maatwerk over tot elektrificatie. Dit heeft wel ruimtelijke consequenties.

OPGAVE: Toekomst voor onze boeren

Onze boeren zijn onmisbaar voor het instandhouden van biotopen die kenmerkend zijn voor het Terschellinger landschap en ambachten die kenmerkend zijn voor de Terschellinger cultuur. Het landschap waar we zo van houden, waar planten en dieren afhankelijk van zijn en het landschap dat een grote economische waarde vertegenwoordigt als aanjager van de toeristische sector. Op gemeentelijk niveau hebben we weinig invloed op de bedrijfsvoering van de boeren. Wel hebben we invloed op de manier waarop we vergunningen verlenen en faciliteren bij het vinden en ontwikkelen van functies die als nevenactiviteit het boerenbedrijf ondersteunen bij het verwerven van

haar inkomsten. Denk aan Kamperen bij de Boer, Bed & Breakfast, lokale producten verkoop en collectieve energieopwekking.

We gaan onze boeren vragen welke nevenactiviteiten toegevoegde waarde hebben voor het bedrijf, samen inspiratie opdoen voor nevenactiviteiten in andere dorpen, gemeenten en provincies, bepalen welke obstakels ze ondervinden om deze activiteiten te ontwikkelen en welke hulp de gemeente kan bieden. Het resultaat is een plan van aanpak om boeren (binnen de gemeentelijke bevoegdheden) te ondersteunen bij het ontwikkelen van diversiteit en verminderen van kwetsbaarheid in hun verdienmodel.

7. Eigenwijs Gastvrij

Ambitie 3

Eigenwijs gastvrij

Deze ambitie staat voor de balans tussen ons eigen leven en de gasten die het eiland jaarlijks bezoeken. We zijn ons bewust van de afhankelijkheid van het toerisme en alle (extra) voorzieningen die we dankzij onze 450.000 jaarlijkse bezoekers hebben. We willen het toerisme ontwikkelen op een schaal en kwaliteit die bij Terschelling past.

OPGAVE: Minder bezoekers met auto's

Autobewegingen en parkeerdruk dragen bij aan een 'gevoel van drukte'. Door het aantrekkelijker te maken om de auto aan de wal te laten staan, nemen de verkeersbewegingen en de behoefte aan parkeerplaatsen op ons eiland af. Dit levert op korte termijn schonere lucht op en op langere termijn minder druk bij laadpalen en op het elektriciteitsnet.

Veel gasten gebruiken de auto als 'rolkoffer'. We stellen een mobiliteitsvisie op met als uitgangspunten: het verbeteren van het bagagevervoer, stimuleren van elektrisch vervoer om de uitstoot van fossiele brandstoffen te verminderen en een campagne om het autogebruik te verminderen.

OPGAVE: Ga toch fietsen!

Fietsen moet veilig en comfortabel zijn zodat de fiets de eerste keus als vervoermiddel is.

Dat betekent een grote investering in het infrastructurele netwerk van Terschelling, gevolgd door de baten van een gezondere maatschappij en een gezondere leefomgeving. We starten met het inventariseren van de knelpunten zoals die worden ervaren door alle weggebruikers. Vervolgens vertalen we dat naar oplossingen in een mobiliteitsplan, waarbij de nadruk ligt op de fiets- en wandelinfrastructuur.

Veel gasten komen met de fiets en/of om te fietsen. Het 'gevoel van drukte' heeft deels te maken met een toename van andere snellere fietsen en grote fietskarren met kinderen en honden die meer ruimte innemen op het fietspad. We gaan een meerjarenplan maken voor het verbeteren en verbreden van het fietspadennetwerk. Daarin nemen we het verbeteren van het fietsparkeren in de dorpen en bij de stranden voor de komende vijf jaar ook mee. Dat doen we voor onze gasten én voor onszelf.

OPGAVE: Balans tussen welzijn en toerisme

Het toerisme op Terschelling heeft een belangrijke economische invloed. Dankzij het toerisme hebben we veel (extra) voorzieningen en inkomsten die goed zijn voor alle inwoners op Terschelling. Wanneer 'gezellig' overgaat in 'te druk' is heel persoonlijk. Bij het maken van (beleids)keuzes, wegen economische belangen en het welzijn van de inwoners zwaar. Welzijn van de eilanders als basis voor onze eigenwijze gastvrijheid.

We gaan de economische vitaliteit van de dorpen en winkelgebieden vaststellen in relatie tot het toerisme. We willen precies weten op welke manier we afhankelijk zijn en waar beleid en regelgeving ingezet kan worden om de voorzieningen in stand te houden of te ontwikkelen. Deze analyse vormt de basis voor ons horeca-, kampeer-, evenementen- en detailhandelbeleid. Hiermee komt er een vervolg op de Toeristische Toekomstvisie uit 2007.

8. Randvoorwaarden voor succes

Al deze opgaven zijn voor de komende vijftien jaar. Er is doorzettingsvermogen, samenwerking, tijd en geld voor nodig. Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over eigenaarschap om deze opgaven daadwerkelijk tot een succes te maken. Er zijn daarom twee randvoorwaarden opgenomen in deze visie.

Planbaar en transparant

We gaan projectmatig werken. Door opdrachten met een duidelijk begin en een helder eind(doel) uit te voeren als project, worden de werkzaamheden en middelen planbaar en is het duidelijk wat er verwacht wordt van de betrokkenen binnen

het projectteam en de stuurgroep. Een project begint met een duidelijke opdracht van het gemeentebestuur en met behulp van digitale faciliteiten gaan we efficiënter samenwerken. Zo kunnen we meer resultaten boeken en bewoners en ondernemers sneller het juiste antwoord geven.

Koers naar de toekomst, meedenken, meepraten, meedoen

Terschelling is van ons allemaal. Wij voelen ons verantwoordelijk voor het welzijn van ons eiland, nu en in de toekomst. Wij hebben allemaal een mening en elke mening is even belangrijk. We moeten ook keuzes maken en dat doen we samen. Participatie op Terschelling is toegankelijk voor iedereen. De

combinatie fysieke en digitale participatie gaat ons helpen veel meer inwoners te betrekken, onderbouwde keuzes te maken en doorlooptijden van projecten te verkorten. Elk project(plan) heeft een participatieplan met argumenten voor de gekozen vorm (informerende, betrekken, adviseren, beslissen, initiëren).

Voor transparante besluitvorming, effectievere participatie en om te voldoen aan wettelijke verplichtingen, komt een speciale digitale omgeving die we combineren met fysieke activiteiten. Zo ontwikkelen en verbeteren we de participatiecultuur.

